

È Renzo Blumenthal prest genau?
L'anteriur mister Svizra candidescha per in post en la suprastanza communal da la Lumnezia.

3

E tge surnum has ti?
Per l'emissiun Cuntrasts ha la redactura Petra Rothmund da Trun produci in film davart surnums en la Rumantschia.

5

Fögl Ladin
GASSETTA ROMONTSCHA
CASA PATERNA/LA PÜNT
LA VOUSCH DA SURMEIR

südostschweiz

LA QUOTIDIANA

FMR Fundaziun Medias Rumantschas, Via da Masans 2, 7000 Cuira, 081 544 89 10, redacziun@fmr.ch

■ ENGIADINA

La Val Müstair spetta e spetta

(fmr/af) L'investur, ils architects Domenig da Cuoira, vül fabricar ün resort da vacanzas a Prà Chalchera a Tschier. Las cundiziuns sun cha a listess mumaint stessan gnir realisats la telecabina d'apport e l'implant d'innaiver i territori da skis Minschuns. Üna gruppa da lavur dess in avegnir coordinar las lavurs in connex cul

proget «La Sassa – Minschuns». Intant as spetta amo adüna a la concessiun da l'Uffizi federal da trafic per fabricar la telecabina. «Qua ha gnü quist uffizi federal divers giavüschs e nus vain fat ils adattaments», disch *Gieri Caviezel*, chi maina la gruppa da lavur.

➤ PAGINA 9

■ SURSELVA

Pils juniors B entscheiva il campinadi da primavera. FOTO HANS HUONDER

Ils juniors astgan entscheiver

(fmr/hh) Il campinadi da balapei dalla primavera sa entscheiver – silmeins pils juniors. Tenor las directivas concernent Covid-19 astgan affons e giuvenils entochen l'annada 2001 far sport d'equipa era cun contact dil tgierp. Auter ei quei per annadas pli veglias. Lezzas ston aunc spitgar e schebein ei dat insumma ina lubientscha persuerter questa primavera ei aunc tut auter che clar. Questa fin d'jamna parta l'equipa dils juniors B dalla Surselva el cam-

piunadi. A Cuera frunta la squadra dil trenader *Claudio Bundi* sin Teufen. Sco per tuttas autras equipas ein las preparativas era stadas pils Sursilvans stentusas. Pli che treis meis eis ei buca stau lubiu da trenar communalamein. Ils dus davos onns ha la squadra dils juniors B dalla Surselva mussau ch'ella sa tener petg allas autras equipas dalla medema vegliadetgna dalla Svizra orientala.

➤ PAGINA 5

■ GRISCHUN CENTRAL

Dus concessiuns èn neidas renovadas

(fmr/pb) Alla radunanza communal digls 7 d'avregl 2021 on igls votants da Lantsch concedia credits an somma totala dad 1,370 miu. Egn digls impurtants è sto per la planisaziun concreta dad en project tgi duess proteger la vischnanca dad avas grondas. La maseiras persiva tar treis boas differentas vignan a custar ca. 3 milliuns. Cun igl cumegn da Vaz è nia renovo en contract da con-

cessiun per igl adiever da treis funtangas agl territori da Sanaspans. Igl contract levamaintg adatto ò ena dirada da 40 onns. En sagond contract da concessiun approvo digls votants e per ena dirada anfignen 2060 pertotga la tgava da gera Bovas noua tgi ena societad acziunara explotescha material gio siva digl 1971.

➤ PAGINA 7

1 + 1 = 2100 kilos

La Pro Lumerins pren anavos il secund dils cristagls dil Péz Regina

AUGUSTIN BEELI/FMR

In peisa 950, l'auter 1150 kilos. In ei a Lumbrein en Casa d'Angel, l'auter cristagl-gigant torna si dalla Bassa. Da principi ei tut semtgau. Teoreticamein e tenor l'idea dils iniziants dalla Pro Lumerins savess il secund cristagl vegnir damaun anavos a

Lumbrein. Era sch'igl ei nunpusseivel da cumprar anavos el, retuorna el sco emprest. Las contractivas culla possessura, la Fundaziun SKKG da Winterthur ein avanzadas. Aschia vegnan ils dus fargliuns che Alfons Derungs permiert e Michael Flepp han anflau e transportau il 2003 ord la costa sid dil Péz Regina, uni.

Ella Casa d'Angel maunca denton il plaz per omisdus. La Pro Lumerins ha anflau pil grond dils cristagls in bien liug el coc da Lumbrein. Logisticamein eis ei denton aunc ina sfida. Finamira eis ei d'exponer il crap prezius da 1150 kilos e bunamein dus meters altezia ell'anteriura stizun el plaunterren dall'ustria Lume-

rins. Il cristagl-gigant duei restar a Lumbrein sco emprest a liung temps. La fundaziun SKKG dil mecen Bruno Stefanini (1924–2018) posseda circa 100 000 auters objects ch'ella empresta tenor basegns a museums e loghens d'exposiziun.

➤ PAGINA 3

Il cristagl da 1150 kilos ei presenta sin in sochel da betun ed enferraus cun diesch petgas.

FOTO SKKG

«Scriver üna chanzun es per mai ün pitschen sforz
per contribuir mia part pel rumantsch.»

Gianni Tschennett davart il scriver chanzuns cun texts rumantschs – pagina 9

50014

9 771424 749004

Servetsch d'abunents e da distribuziun: tel. 0844 226 226
mail: abo@somedia.ch

Il cristagl en Casa d’Angel ei exponius el plaunterren. Cheu ha ei deplorablamein memia pauc plaz pil fargliun che retuorna.

FOTO AUGUSTIN BEELI

Elmar Collenberg, Anne-Louise Joëlle e Gian Derungs avon l’anteriura stizun dall’ustria Lumerina.

FOTO SKKG

Unir ils dus fargliuns

La Pro Lumerins vul prender anavos a Lumbrein il secund dils dus cristagls-gigants

AUGUSTIN BEELI/FMR

■ **Ella Val Serenastga, dalla vart sid dil Péz Regina en Lumnezia, han Michel Flepp ed Alfons Derungs permiert anflau e cavau il 2003 dus cristagls-gigants ord lur fuorn. In peisa 950, l’auter 1150 kilos. Il pign ei exponius ella Casa d’Angel, il frar grond ei zuppaus en in deposit sper Turitg. Sco emprest sa la la Pro Lumerins prender anavos quel a Lumbrein.** «L’anteriura stizun el plaunterren dall’ustria se-porscha sco liug d’exposiziun. Nus essan vidlunder da mesirar e planisar co quei se-lai far», declara *Gian Derungs*. El ed *Elmar Collenberg* ein commembers dalla Pro Lumerins e sestentan dapi in temps pil secund cristagl-gigant. Ella Casa d’Angel ha la Pro Lumerins exponiu ina exclusivitat svizra ed internaziunala: in dils cristagls-gigants dil Péz Regina. Igl ei quel che l’uniun aveva cumprau dad Alfons Derungs permiert. La vischnaunca da Lumbrein e Lumnezia Turissem aveva gidau da finanziaziar gl’acquist. Cun quei han ins garantiu ch’in dils dus fargliuns resti ella Val.

Adina observau nua ch’il fargliun ei Ussa duei il secund returnar a Lumbrein, e quei en fuorma d’in emprest dalla possessura, la Fundaziun SKKG. Il cristagl vegn denton buca a survegnir in plaz ella Casa d’Angel sper il fargliun, per quei ch’ei ha semplamein memia pauc plaz leu. Gian Derungs conferma quei, il local fussi memia bass ed omisdus cristagls memia stretg in sin l’auter per exponer. Ella casa dall’ustria Lumerina ein las cundiziuns dadas da dar in dign spazi al grond dils dus cristagls ch’ins vul presen-tar a Lumbrein.

Gl’onn 2004 aveva Bruno Stefanini (1924-2018), in pussent possessur d’im-mobiglias da Winterthur, garegiu quei crap prezios. Stefanini ei staus in enconu-schent mecen d’art e cultura, sia immen-sa collecziun (mira box) aveva el testa-mentau alla «Stiftung für Kunst, Kultur und Geschichte SKKG». A quella ha *Michael Flepp* saviu vender sia cumpart dall’anflada al Péz Regina. «Nus havein adina persequitau nua ch’il cristagl ei e nua ch’el va», raquenta Gian Derungs.

Lur toc da 950 kilos ei exponius el plaun-terren dalla Casa d’Angel, iglei l’attracziun permanente da numerus hospis e visita-ders da Lumbrein e dalla casa.

Ina sfida logistica

Il grond toc da 1150 kilos, en possess dalla SKKG, trai l’attenziun nua ch’el ei. Suentar la cumpra ha Stefanini schau far per el in sochel da betun. Il toc da varga ina tonna ei alzaus ora sin quel e tschen-taus elegantamein sin diesch petgas da metal. Dapi ch’el ei ius giu la Bassa, han visitaders saviu admirar el en differentes loghens. La Pro Lumerins ha tgirau il contact culla SKKG ed observau co ei va cul fargliun. Inagada han ins saviu admi-rar el a Berna al Museum d’art, lu el casti da Grandson al Lag da Neuchâtel, cun outra caschun eis el ius sul cunfin a Hit-tisau el Vorarlberg.

Transportar gl’object da varga ina tonna ei cumbinau mingamai cun ina pulita sfida logistica. Suentar ch’il mecen da Winterthur ei morts il december 2018 ha la Pro Lumerins fatg ina nova

emprova d’unir la pli gronda gruppa da cristagl ch’ins ha anflau en Svizra. Cum-prar anavos ei nunpusseivel, denton sil-meins schar returnar sco emprest sur plirs onns el territori dall’anflada. «Na-ven dall’entschatta ei quei stau nossa fi-namira», declara Gian Derungs. Il con-tact culla SKKG ei ius sur la restaura-tura e conservatura dalla SKKG, *Olga Schreiner*, ed il menader dallas collec-ziuns, *Severin Rüegg*. Daferton ein ins perina, las contractivas ein stadas pro-spereivlas. «Il liug d’exposiziun ei nunu-sitaus, denton ord vesta conservatorica buca problematica. Eventualas adattazi-uns dil clima en quella casa verifichein nus», ha Olga Schreiner scret als ini-ziants dil project da retuorn. L’ustria Lu-merins el coc da Lumbrein s’adattescha pil cristagl-gigant. «L’idea ei ch’ei detti ina circulaziun, che la glieud mondi d’in liug a l’auter e viseti omisdus cristagls», declara Gian Derungs. El snega denton buc ch’il transport ed il piazzament final dil cristagl vegn ad esser ina sfida per la Pro Lumerins.

La fundaziun SKKG

Bruno Stefanini ha fatg furore durant sia veta sco construer ed investur d’immobiglias e sco rimnader d’art e cultura. El era carschius si a Winterthur ed ei avanzaus ad ina personalitad da gronda influenza. Cun ina certa obses-siun ha el rimnau immobiglias, cum-prar bienmarcau e vender car era siu paun da mintgagi. El rimnava grondas surbaghegiadas e castials, maletgs d’Anker, Hodler e Segantini, sarcofags egipzians, sabel ed uniforma da Gene-ral Guisan, era la rassa dall’imperatura austriaca ei ella collecziun. Avon che Stefanini ei morts cumpigliava quella circa 100000 objects. Quei tut ha el testamentau alla fundaziun SKKG. Su-enter divers plogns e process da dertgi-ra ei la Fundaziun ussa possessura da varga 200 immobiglias e 100000 ob-jects d’art e cultura ch’ella administres-scha naven dalla centrala a Winterthur.

«Igl ei impurtont da s’engaschar leu nua ch’ins viva»

Telefonau cun Renzo Blumenthal da Vella che candidescha sco gearau dalla vischnaunca Lumnezia

SUSI ROTHMUND/FMR

■ **Sco mister Svizra dil 2005 ei Renzo Blumenthal da Vella enconuschents lunsch suls cunfins dalla Lumnezia. Ussa candidescha il pur e bab da qua-ter affons pil post da gearau. Quei fa el senza grondas ambiziuns politicas ed al telefon ha el era tradiu ier daco.** In dils nov posts da gearau ella vischnaunca Lumnezia ei aunc vacants. L’elecziun ha liug ils 13 da zercladur. Il settember 2020 aveva il suveran elegiu en quei gremi *Georg Derungs*, respresentant dil vischi-nadi Vignogn. Suentar l’emprema sesida dalla nova perioda d’uffeci 2021-2024 aveva quel denton demissionau per quei ch’el damogni buc avunda il romontsch per saver exequir siu post. Il sulet candi-dat pil post da gearau ei actualmein *Renzo Blumenthal* da Vella.

Bien di – co vai cun Vos?

Renzo Blumenthal: Bien gi. Ei va schon, engraziel. Il davos onn ei la veta denton daventada empau pli monoto-na. Igl ei magari lungurus, jeu erel di-saus cun dabia truscha e termins. Sper la lavur sil bein puril cun 100 vaccas, gudevel jeu d’esser da viadi per l’entira Svizra entuorn. Ussa marscha ei pauc ni nuot ed ins sa era buca propi plani-sar events.

Mo la liunguriala vegn buc ad esser il motiv che Vos semettis a disposiziun per l’elecziun da gearau?

Na, propi buc. Igl ei impurtont da s’en-gaschar leu nua ch’ins viva. Igl ei buca fatg mo cun reclamar e selamentar. Jeu vi s’engaschar pil svilup dalla visch-naunca e dalla regiun e per quei candi-deschel jeu.

Pil mument essas Vos il sulet candidat uffical e haveis aschia las meglieras schanzas da vegnir elegius.

Sch’jeu restel il sulet candidat drovel jeu mo diesch vuschs per vegnir elegius, quei duess esser pusseivel (ri). Sch’en-zatgi da Vrin ni Degen stess a disposi-ziun per l’elecziun crudass jeu automa-ticamein naven. Quels vischinadis han aunc negin representant ella supraston-za e han per quei prioritad.

Haveis Vos ambiziuns da far ina carriera politica? Eventualmein da candidar pli tard sco president com-munal ni pil Cussegl grond, Cussegl naziunal?

Tgei damondas. Jeu less s’engaschar en vischnaunca sco gearau, quei ei tut. Da far ina carriera politica hai jeu ab-solutamein neginas ambiziuns. Miu

«Bia glieud reducescha aunc adina mia persuna sil «mister».

Renzo Blumenthal

collega Toni Brunner – ch’ei staus bi-ars onns cusseglier naziunal – ha adi-na puspei tulanau ch’jeu dueigi candi-dar pil Cussegl naziunal. Jeu hai mai schau surmenar da far quei, ei fuss probablamein tuttina mo stau ina candidatura per far reclama. Il davos ston ins ir suls cudischs e pesar giu la-

vur e raccolta. A mi persunalmein ha- vess quei purtau memia pauc, jeu met-tel prioritads e nezegel pli bugen miu temps per far il pur.

Sche Vos numneis Toni Brunner stoss jeu bunamein dumandar tgei partida che Vos preferis, la PPS ni la PCD?

Jeu sun in um senza partida e quei ei era bien e duei restar aschia. Mia finamira ei semplamein da s’engaschar e segidar culla vischnaunca Lumnezia el rom da mias pusseivladad per in bien avegnir ed in bien svilup. Esser en suprastonza ei segir era ina sfida ed ins sa emprender bia. Communablamein sa ina visch-naunca sco la Lumnezia realisar dabia, denton adina mo ton sco leschas e para-grafs lubeschan.

Vos essas il Mister Svizra che ha giu il success il pli grond. Aunc oz – 16 onns suenter l’elecziun – essas Vos adina puspei presents ellas medias. Ei quei in avantag?

Tut las medaglias han duas varts. Bia glieud reducescha aunc adina mia per-suna sil «mister» e quei ch’jeu hai con-tonschiu cun quei tetel. Las experien-tschas ch’jeu hai fatg durant tut quels onns ed ils biars contacts ch’jeu hai sa-

viu empustir ein denton segir in avan-tatg, era per la politica locala.

Tgei ressort sorprendessas Vos il pli bugen en suprastonza?

Daventaus libers ei quel dil baghegiare-ser. Per quei supponel ch’jeu survegni quel, sche vegnel elegius.

Ilis ressorts pudessan denton era vegnir reparti da niev enteifer la supraston-za. Tgeinin preferessas Vos en gliez cass, sche Vos savessas giavischar?

Miu ressort preferiu ei quel dil turissem. En quei sectur hai jeu gia fatg dabia expe-rientschas ed jeu collavurel era dapi onns cun Surselva Turissem sco ambassadur per la regiun. Pil mument marscha ei denton plitost pauc. Damai ch’ils events previ ein dai giu, restan sulet ils termins da fotografar ni filmar per reclama-s.

